

ТВОРЧИЙ СТУДЕНТСЬКИЙ КОЛЕКТИВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

© Стасевський Ю. С., 2016
<http://orcid.org/0000-0003-4260-688x>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.194754>

У статті розкрито поняття «колектив», «творчий потенціал». Колектив розглянуто як динамічну соціальну систему, яка перебуває в постійному розвитку, має ряд важливих ознак. Висвітлено особливості формування студентського колективу, який відрізняється від інших колективів цілями, умовами, змістом діяльності і своєю структурою. Підтверджую, що продукування нових творчих ідей у творчому колективі студентів повинна присутня спонтанність, синхронність, достатньо вільна поведінка всередині колективу, безперервність, цілеспрямованість, відкритість. Доведено, що створення творчого колективу студентів – спонтанне, ненав'язливе формування умов для особистісного зростання, і як наслідок – формування зрілої особистості у майбутньому.

Ключові слова: колектив, студентська група, творчість, творча діяльність.

Стасевский Ю. С. Творческий студенческий коллектив: теоретический аспект.

В статье раскрыты понятия «коллектив», «творческий потенциал». Коллектив представлено как динамическая социальная система, которая находится в постоянном развитии, и ей (системе) присуще ряд важных признаков. Освещены особенности формирования студенческого коллектива, который отличается от других коллективов целями, условиями, содержанием деятельности и своей структурой. Подтверждаю, что для создания новых творческих идей, в творческом коллективе студентов должна присутствовать спонтанность, синхронность, непринужденная обстановка, целенаправленность, открытость. Доказано, что создание творческого коллектива студентов – спонтанное, ненавязчивое формирование условий для личностного роста, и как следствие – формирование зрелой личности в будущем.

Ключевые слова: коллектив, студенческая группа, творчество, творческая деятельность.

Stasevsky Y. S. Creative student team: theoretical aspect.

In the article the concept of «team», «creativity potential» are revealed. The team is seen as a dynamic social system that is in constant development, has a number of important characteristics. The peculiarities of formation of the student group, which is different from the other teams objectives, terms, content of the activity and its structure. For the production of new creative ideas in a creative team

of students needs to be spontaneity, synchronicity, enough free behavior in the middle of the team, continuity, commitment, openness. Creating a creative group of students spontaneous, unobtrusive creation of conditions for personal growth and as a consequence – the formation of a Mature personality in the future. Important components of student's creative team are the formation of aesthetic tastes and organizational skills, the enrichment of intellectual potential. In most cases a participation in creative student groups is important elements of professional training of future professionals that will significantly increase the level of intellectual potential of national intelligence.

Key words: *troupe, student`s troupe, creativity, creative activity.*

Постановка проблеми. Одним із головних завдань перед суспільством стоїть проблема створення умов для розвитку і становленню особистості в різних соціальних групах. Особливу увагу привертає студентська молодь, від якої у подальшому залежить суспільний прогрес.

Формування і розвитку творчого потенціалу студентів різних вищих навчальних закладів зумовлено розвитком сучасного інформаційного суспільства, яке потребує у майбутньому творчих працівників, готових до самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, здатних креативно мислити і творчо розв'язувати професійні завдання.

У Національній доктрині розвитку освіти, положеннях Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції національного виховання, Національній програмі виховання дітей та молоді в Україні, а також у Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року» актуалізовано положення про те, що процес становлення особистості відбувається в умовах розкриття і формування її творчого потенціалу.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Особливості студентського віку, зокрема, умови і можливості творчого розвитку особистості студента охарактеризовані у дослідженнях О. Акімової, Б. Ананьєва, М. Дворяшиної, Л. Грановської, А. Дьякова, Е. Еріксона, Л. Кондрашової, В. Кузя, О. Куцевол, В. Лісовського, Н. Побірченко, Л. Проколієнко, М. Сметанського та інших.

Творчий потенціал як психологічну категорію досліджено у працях Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, Н. Жинкіна, А. Маслоу, К. Роджерса, С. Рубінштейна, В. Франкла, а також у працях сучасних українських психологів Г. Балда, І. Беха, І. Булах, М. Боришевського, О. Киричука, С. Максименка та ін.

Окремі аспекти активізації творчого потенціалу особистості у процесі практичної діяльності розглянуті у дослідженнях Р. Абдулова, В. Білоусової, В. Галузинського, І. Іванова, В. Кан-Калика, О. Коберника, Л. Кондрашової, Т. Коннікової, А. Матюшкіна, О. Медведєвої, Л. Петриченка, З. Слєпкань та інших.

Однак проблема формування творчого колективу студентів у ВНЗ не втрачає своєї актуальності, спонукаючи до аналізу її сутності, розкриття теоретичних аспектів створення колективу студентів з урахуванням вимог сучасності.

Мета статті – на основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено основні теоретичні аспекти проблеми творчий студентський колектив.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній психолого-педагогічній літературі наявні різноманітні підходи до визначення змісту поняття «колектив». Так, у філософському енциклопедичному словнику дано таке визначення колектив (від лат. *collectivus* – збірний) – це спільність людей, які займаються рішенням конкретних суспільних задач» [15, с. 265]. Колектив – організована форма об'єднання людей на основі цілеспрямованої діяльності [2].

Г. Коджаспірова у педагогічному словнику пропонує інше визначення: «Колектив – це група людей, які взаємовпливають один на одного і пов'язані між собою спільністю соціально обумовлених цілей, інтересів, потреб, норм і правил поведінки, які спільно виконують діяльність, мають спільні засоби діяльності, єдність волі, вираженої керівництвом колективу, в силу цього досягає більш високого рівня розвитку, ніж проста група» [6].

«Колектив – відносно компактна соціальна група людей, об'єднання одним видом суспільної діяльності, спільністю інтересів, ціннісних орієнтацій, установок і норм поведінки, відносинами співпраці, взаємною відповідальністю і допомогою один одному» – таке визначення представлено в словнику-довіднику з соціології [14, с. 168].

У психологічному тлумачному словнику дано таке визначення. «Колектив – група об'єднаних спільними цілями і завданнями людей, що досягла в процесі спільної діяльності високого рівня розвитку» [12, с. 185]. Так, в енциклопедії освіти за редакцією В. Г. Кременя поняття «колектив» розглядається як група високого рівня розвитку [4, с. 406].

Такий підхід підтримує В. Москаленко, який, визначаючи колектив як вищий рівень розвитку групи, акцентує увагу на таких його характеристиках, як висока згуртованість, єдність ціннісно-нормативної орієнтації, глибока ідентифікація і відповідальність за результати сумісної групової діяльності [10, с. 584].

Щодо означеного підходу вчені визначають різні рівні розвитку групи. Так, у навчальному посібнику І. Мейжис та Л. Почебут подана характеристика семи груп, які перебувають на різних рівнях соціально-психологічної зрілості: конгломерат, номінальна група, асоціація, кооперація, автономія, корпорація і колектив [9, с. 230].

М. Варій та В. Ортинський називають чотири рівні розвитку малої соціальної групи: початковий (дифузна група), низький (асоціація), середній (кооперація), високий (колектив) [2, с. 212].

Особливу позицію у цьому питанні займав видатний український педагог-практик А. Макаренко, який розглядав стадії розвитку колективу, пов'язуючи їх із педагогічною вимогою. Спочатку педагог сам висуває вимоги; потім виникає актив і педагог висуває вимоги до активу, після цього створюється громадська думка, тобто формується згуртований колектив, який, у свою чергу, висуває вимоги до особистості; найвища стадія пов'язується з вимогами особистості до самої себе [8].

Запропоновані підходи хоча і виявляють різні позиції вчених щодо поняття «колектив» і особливостей його розвитку, однак наявна і спільність поглядів, яка полягає в тому, що колектив розглядається як динамічна соціальна система, яка перебуває постійному розвитку.

Колективу як специфічному об'єднанню властивий ряд важливих ознак. А. Макаренко акцентував увагу на загальній меті, спільній діяльності, дисципліні, сформованих органів самоврядування, зв'язку колективу із суспільством. До зазначених вище ознак колективу сучасні вчені додають також єдність ціннісної орієнтації, згуртованість та відповідальність за результати сумісної діяльності.

Студентський колектив відрізняється від інших колективів цілями, умовами, змістом діяльності і своєю структурою. Саме ці відмінності складають систему специфічних факторів, які впливають на формування студентського колективу. Педагогічне спрямування особистісних взаємин в колективі

студентської групи є важливим чинником, який забезпечує накопичення морального досвіду через своєрідні справи життя в людській спільності.

Дослідники М. Гузарій, Л. Матвієнко М. Шепелева зазначили, що розвиток студентської групи відбувається певним чином: 1) студентська група розвивається як цілісний організм за об'єктивними законами; 2) група проходить певні етапи; 3) студентська група, розвиваючись, перетворюється з формального об'єднання в високо організований колектив; 4) зміни в студентській групі вимагають змін форм і методів регулювання діяльності групи [16, с. 18].

Учені Л. Подоляк і В. Юрченко виділяють 4 стадії розвитку студентської групи, яка у майбутньому стає колективом:

- *перша стадія – номінальна група*, яка має лише зовнішнє, формальне об'єднання студентів за наказом ректора і списком деканату;

- *друга стадія – асоціація* – початкова міжособистісна інтеграція, первинне об'єднання студентів за загальними ознаками. Організатором життя групи на цій стадії є староста і куратор. Вони висувають вимоги щодо трудової дисципліни, виконання режиму, норм поведінки, які стосуються кожного студента і групи загалом. Взаємини опосередковуються переважно особистісно значущими цілями (група друзів, приятелів). Для студентів розпочинається *період адаптації* до студентського життя і вимог викладачів, відбувається засвоєння правил внутрішнього розпорядку ВНЗ, традицій інституту (факультету) тощо;

- *четверта стадія – кооперація*, на якій соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів майже завершилася. Хоча у групі переважають ділові стосунки (спрямовані на досягнення бажаного результату при розв'язанні конкретного завдання в певному виді діяльності), але вже диференціюються і міжособистісні взаємини. Виявляються неофіційні організатори, авторитетні активісти групи. За ними закріплюються соціальні настанови та керівництво внутрішнім життям групи. Якраз актив регулює формальну структуру контактів між членами групи. У студентів виявляється та зростає інтерес до справ групи, є готовність проявляти активність щодо їх реалізації. На цьому етапі розвитку групи кураторові треба працювати з активом, аналізувати міжособистісні стосунки. На цій стадії стиль роботи керівника групи повинен бути гнучким, диференційованим. Куратор повинен

знати й малі групи, їхніх лідерів, до кожної мікрогрупи знайти доцільні індивідуальні засоби впливу (насамперед на лідерів), знати думку кожної групи [11, с. 107-108].

Студентський колектив відрізняється від інших такими особливостями: основним видом діяльності (навчання, спрямоване на одержання вищого утворення); єдністю мети й мотивації (прагнення членів колективу придбати спеціальність; однорідністю складу за віком; обмеженістю періоду існування (4-5 років); стабільністю складу; суворою послідовністю й планомірністю навчальної роботи; порівняно високим ступенем самоврядування (староста групи, заступник старости, профгрупорг та інші).

Характерним для студентського колективу є: 1) включеність людської спільноти до більш широкого соціального контексту, системи суспільних відносин; 2) наявність значущого підґрунтя (причини) спільно знаходитися в ній, що відповідає інтересам всіх учасників і сприяє реалізації потреб кожного; 3) спільність вражень і переживань; 4) виникнення специфічної мови і каналів внутрішньогрупових комунікацій, колективних історій (традицій, спогадів, ритуалів) і культури (уявлення, цінності, символи, пам'ятники), що мають уніфікований вплив на світовідчуття членів групи і тим самим зближують їх; 5) поділ і диференціація функціональних ролей (позицій) між членами групи або її підгрупами, спільних цілей і завдань, умов і засобів їх реалізації, складом, рівнем кваліфікацією осіб, кооперативна взаємозалежність учасників, взаємодоповнюваність внутрішньогрупових стосунків; 6) наявність органів (інстанцій) планування, координації, контролю групової життєдіяльності та індивідуальної поведінки; 7) усвідомлення учасниками своєї приналежності до групи, самокатегоризація як її представників, більш подібних один одному, ніж членам інших об'єднань, виникнення почуття «Ми» («Свої») і «Вони» («Чужі») з тенденцією переоцінювати достоїнства перших і недоліки других, особливо в ситуаціях міжгрупового конфлікту, що стимулює зростання внутрішньогрупової солідарності; 8) участь групи в процесі міжгрупової диференціації, що сприяє становленню і уособленню окремих суспільних об'єднань.

Особливого значення набуває термін «колектив» при вживанні його разом зі словом «творчість». Різним аспектам творчості: сутності, видам, творчим якостям присвячено значна кількість праць у психолого-педагогічній, філософській літературі.

Творчий колектив – колектив, що займається художньою самодіяльністю [1]. Творчість – це одна з умов існування розвинутого колективу. Саме креативність надає сили і забезпечує запобігання від переродження та від такого феномену як емоційне вигорання.

У тлумачному словнику В. Даля визначено творчість як «творіння, сотворіння, як діяльнісна властивість» [3, с. 651]. У психологічному словнику визначено творчість як діяльність, результатом якої є створення матеріальних або духовних цінностей. Педагогічний словник розкриває поняття «творчість» як свідому і активну діяльність людини, спрямовану на пізнання та перетворення діяльності, створення нових оригінальних предметів з метою вдосконалення матеріального та духовного життя суспільства [6]. У філософському енциклопедичному словнику зазначено, що «творчість – це діяльність, яка спрямована на створення якісно нового, раніше не існуючого. Творчість – розглядається як процес створення нового та як якості особистості, які забезпечують їй (особистості) включення у цей процес» [15, с. 642-643].

Учені розглядають творчість як особистісні характеристики, як реалізацію людиною власної індивідуальності.

Творча діяльність є необхідною умовою розвитку особистості студента. Творча діяльність студентського колективу – це можливість реалізувати свої здібності й таланти. Якщо студентський колектив не буде творчим, то молодь буде шукати сурогатні варіанти «творчості»: наркотичні речовини, алкоголь, інтернет залежність та інше.

Для продукування нових творчих ідей у творчому колективі студентів повинна присутня спонтанність, синхронність, достатньо вільна поведінка всередині колективу, безперервність, цілеспрямованість, відкритість.

Спонтанність – визначається як загальна кількість пропозицій, які ви можете зробити [7, с. 435]; поведінка людини викликана не зовнішніми впливами а внутрішніми причинами [12, с. 515]; мимовільне явище, яке виникає без зовнішніх організуючих впливів [15, с. 621]. Спонтанність - істотна характеристика соціальних процесів, явищ з боку їх об'єктивної природи, наявність в них внутрішньо самочинних, довільних, принципово незапланованих варіантів, способів і механізмів нагромадження і протікання змін. Спонтанні явища і процеси, хоча і відбуваються за свідомої діяльності людей, усе ж виникають поза їх волею, намірами і очікуваннями, не збігаються

з ними і найчастіше призводять до непередбачуваних (незапланованих) наслідків [13, с. 591-592]. Синхронність – одночасність, збіг подій, ми знаходимо таке визначення у тлумачному словнику В. Даля [3, с. 316]. Достатньо вільна поведінка всередині колективу обмежується лише категоричним імперативом І. Канта «Поступай з іншими так, як ти бажаєш, щоб поступили з тобою». Безперервність в творчому процесі – втілення ідей або перехід від ідей до певних дій. Цілеспрямованість – Brainstorming – розуміння як кристалізації колективної ідеї, так і постійне визрівання дивергентних ідей та їх озвучення.

Створення творчого колективу студентів – спонтанне, ненав'язливе формування умов для особистісного зростання, наслідок – формування зрілої особистості у майбутньому.

Висновки і перспективи. Залучення студентської молоді до творчості, створення творчих студентських колективів стимулюватиме пізнавальні інтереси, сприятиме розвитку мислення, здатності до знаходження оригінальних рішень, самореалізації своїх творчих здібностей. Студент сам повинен приймати рішення, мобілізувати свої сили і здібності і сам узагальнювати отриману інформацію, перетворюючи її в системні знання та якості особистості. Одночасно, керування формуванням творчої особистості буде протікати успішно лише тоді, коли той хто виховується, буде свідомо підходити до розв'язання творчих завдань, коли сам буде активно сприяти і прагнути до вироблення творчих умінь і навичок.

Творча атмосфера, яку людина створює у студентські роки, під час навчання у вищому навчальному закладі, зберігається протягом всього життя, стає компасом, яким керується молода людина в майбутньому та певною мірою основою її життєвого успіху.

Література

1. Бабанський Ю.К. Педагогіка / Ю. К. Бабанський – М., 1983. – 184 с.
2. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник / М.Й. Варій, В.Л. Ортинський. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 376 с.
3. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка / И.В. Даль. – В 4-х т. Т.4.– М.: Астрель•АСТ, 2003. – 1144 с.

4. Енциклопедія освіти / відповід. ред. В. Г. Кремень ; Акад. пед. наук України. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Журавльов В.І. Педагогіка / В.І. Журавльов – М. : Рос. пед. агентство, 1996. – 602 с.
6. Коджаспірова Г.М. Педагогічний словник / Г.М. Коджаспірова. – М.: Academia, 2001. – 320 с.
7. Кун Деннис Основы психологии. Все тайны поведения человека / Деннис Кун – СПб. : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2003. – 864 с.
8. Макаренко А. С. С любовью и тревогой : сборник / сост., вступ, ст., прим. А.К. Романовского, А. Т. Губко. – К. : УСХА, 1989. – 368 с.
9. Мейжис И. А. Социальная психология общественного развития : учебное пособие / И. А. Мейжис, Л. Г. Почебуг. – К. : Миллениум, 2007. – Ч. 2. – 404 с.
10. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
11. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320с.
12. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. – Х. : Прапор, 2009. – 672 с.
13. Соціологія : короткий енциклопедичний словник / уклад. : В. І. Волович, В. І. Тарасенко, М. В. Захарченко та ін. ; під заг. ред. В. І. Воловича. – К. : Укр. Центр духовн. Культури, 1998. – 736 с.
14. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навчальний словник-довідник / укладачі : В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. ; за заг. ред. В. М. Пічі. – К. : «Каравела», Львів : «Новий світ – 2000», 2002. – 480 с.
15. Философский энциклопедический словарь / редкол. : С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М. : Сов. Энциклопедия, 1989. – 815 с.
16. Шепелева М. С. Студенческая группа как объект социального анализа / М. С. Шепелева, Л. М. Матвиенко, М. Э. Гурарий // Проблемы высшей школы. Респ. научно-метод. сб. – К. : Вища школа, 1988. – Вип. 64. – С. 14-20.